

2023-09-26

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Remissyttrande över SOU 2023:17 – *En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp*

RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras, och intersexpersoners rättigheter) har beretts tillfälle att yttra sig över *En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp* (SOU 2023:17) - betänkande av Kommittén om kriminalisering av förnekelse av Förintelsen och av vissa andra brott. RFSL lämnar härmed följande synpunkter.

Sammanfattning av RFSL:s synpunkter

- RFSL välkomnar utredningens alla förslag till ändringar i dels tryckfrihetsförordningen och dels brottsbalken gällande hets mot folkgrupp. Alla de föreslagna ändringarna förtydligar innebörden av brottet hets mot folkgrupp på ett väl avvägt sätt utan att ytterligare inskränka i den grundlagsfästa tryck- och yttrandefriheten.
- RFSL har synpunkter på utformningen av diskrimineringsgrunden *könsöverskridande identitet eller uttryck* när det gäller själva ordalydelsen och dess effekter för rättstillämpningen.
- RFSL föreslår att regeringen i den kommande beredningen av utredningens förslag överväger att utvidga hetslagstiftningen så att den även gäller intersexpersoner och personer med funktionsnedsättning.
- RFSL anser att rättsväsendet med de förtydliganden som betänkandet föreslår i lagen om hets mot folkgrupp, efter att dessa lagändringar har trätt i kraft, ges en förstärkt förmåga att ingripa mot även brännande av religiösa skrifter. Detta då lagändringarna ytterligare tydliggör att sådana handlingar i en del fall kan utgöra hets mot folkgrupp.

RFSL:s utgångspunkter

Lagen om hets mot folkgrupp fyller en viktig reglerande och normerande funktion när det gäller var gränsen går för den svenska tryck- och yttrandefriheten. Den har funnits i någon form sedan 1948 och har byggts på genom åren, genom att bl.a. omfatta fler grupper. EU har dock flera gånger påpekat att den svenska lagstiftningen inte fullt ut lever upp till EU:s rasismrambeslut, som skulle ha varit genomfört i medlemsstaternas lagstiftning senast i slutet av november 2010. EU-kommissionen har därför inlett ett överträdelseärende mot Sverige, och flera andra EU-länder, med anledning av Sveriges genomförande av rambeslutet. RFSL instämmer i att den svenska lagstiftningen för närvarande inte fullt ut lever upp till EU:s rasismrambeslut och att de ändringar som föreslås i betänkandet därför är både nödvändiga och välkomna.

Utredningens lagförslag

Betänkandet föreslår att bestämmelsen om hets mot folkgrupp ska ändras i syfte att den dels ska förtydligas och dels utvidgas. Detta dock utan att gärningar som tidigare var straffria blir brottsliga. Ändringarna berör främst tre olika delar av bestämmelsen om hets mot folkgrupp.

1. Bestämmelsen om hets mot folkgrupp ska ändras på så sätt att den uttryckligen omfattar gärningen att uppmana till våld.

Att rekvisitet "uppmanar till våld" införs i bestämmelsen om hets mot folkgrupp, före "hotar eller uttrycker missaktning", är ett viktigt förtydligande av vad brottet hets mot folkgrupp i realiteten innebär. Att uppmana till våld kan sägas vara den grövsta formen av hets och bör som sådan erkännas genom ett särskilt omnämmande i lagtexten.

2. Ett särskilt straffansvar införs i bestämmelsen om hets mot folkgrupp som innebär att följande blir straffbart:

Gärningar som består i att förneka, urskulda eller uppenbart förringa ett brott som utgör eller motsvarar folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse eller aggressionsbrott enligt ett avgörande som har fått laga kraft och som meddelats av en svensk domstol eller av en erkänd internationell domstol för brott mot internationell rätt, om gärningen är ägnad att uppmana till våld mot, hota eller uttrycka missaktning för en sådan grupp eller enskild som avses i bestämmelsen.

RFSL menar att detta förtydligande i hetslagstiftningen är både väl avvägt och välkommet. Det kommer att innebära att det blir straffbart att förneka Förintelsen och andra folkmord och brott mot mänskligheten i de fall förnekandet haft som syfte att uppmana till våld, hota eller uttrycka missaktning mot en folkgrupp som har skydd i bestämmelsen om hets mot folkgrupp. Det blir därmed alltså inte straffbart att enbart i sig förneka folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse eller aggressionsbrott om syftet varit något annat, som exempelvis att bedriva forskning på området. RFSL erkänner att gränsen här kan vara flytande, men menar att det är rättsväsendets uppgift att bevisa uppsåtet med förnekelsen.

3. Straffansvar för hets mot folkgrupp ska gälla också då uttalandet eller meddelandet som sprids avser en enskild person som tillhör en sådan grupp som skyddas av bestämmelsen.

Detta förtydligande är välkommet, inte minst då det leder till att enskilda kommer kunna få status som målsägande och kunna tillerkännas skadestånd vid en fällande dom. Ändringen

täpper till en brist i den nuvarande hetslagstiftningen gällande uttalanden eller meddelanden som avser en enskild person men har fokus på den enskildes egenskap av att tillhöra en viss grupp som hetslagstiftningen skyddar.

Utformningen av diskrimineringsgrunden könsöverskridande identitet eller uttryck

Som RFSL tidigare har framfört anser förbundet inte att formuleringen av diskrimineringsgrunden *könsöverskridande identitet eller uttryck* är optimal. Formuleringen syftar på gruppen transpersoner enbart och utesluter alla andra som också har en könsidentitet och könsuttryck. Detta strider mot utformningen av andra diskrimineringsgrunder, vilka även de återfinns i bestämmelsen om hets mot folkgrupp, som omfattar alla som exempelvis har en sexuell läggning (heterosexuella, bisexuella och homosexuella) och alla som har en trobekännelse oavsett vilken trobekännelse. Redan 2015 föreslog betänkandet *Ett utvidgat straffrättsligt skydd för transpersoner m.m.* (SOU 2015:103) att "könsöverskridande identitet" skulle ändras i alla lagrum till könsidentitet och "könsöverskridande uttryck" skulle ändras till könsuttryck. RFSL beklagar att lagstiftaren fortfarande i detta fall så snävt önskar definiera den skyddade gruppen. En förändring av ordalydelsen skulle innebära ett tydligare skydd för alla individer från hets och diskriminering utifrån könsidentitet och könsuttryck oavsett hur dessa personer identifierar sig eller gestaltar kön och könsuttryck.

Skydd för intersexpersoner samt personer med funktionsnedsättning

RFSL önskar i detta sammanhang också uppmärksamma det beklagliga i att dagens hets- och diskrimineringslagstiftning inte utgör ett fullgott skydd för intersexpersoner och föreslår att lagstiftningen utökas till att gälla även för denna utsatta grupp. Det kan noteras att DO har uppmärksammat bristen och har lämnat ett förslag i denna riktning. RFSL noterar vidare att Norge har en hetslagstiftning som även omfattar gruppen personer med funktionsnedsättning. RFSL menar att personer med funktionsnedsättningar borde vara ytterligare en grupp som omfattas av hetslagstiftningen. Detta både mot bakgrund av att personer med olika funktionsnedsättningar är skyddade i svensk diskrimineringslagstiftning och att det är en grupp som hårt drabbades av Förintelsen. RFSL föreslår att regeringen i den kommande beredningen av utredningens förslag överväger att utvidga hetslagstiftningen så att den även gäller intersexpersoner och personer med funktionsnedsättning.

Brännandet av religiösa skrifter

Med de förtydliganden som betänkandet föreslår i lagen om hets mot folkgrupp menar RFSL att det, efter att dessa lagändringar har trätt i kraft, ges en förstärkt förmåga att ingripa mot även brännande av religiösa skrifter. Detta då lagändringarna tydliggör att sådana handlingar i en del fall kan utgöra hets mot folkgrupp. RFSL menar därmed att tillämpningen av både den nuvarande och den framöver förtydligade hetslagstiftningen har förutsättningar att kunna komma tillrätta med offentligt brännande av religiösa skrifter. RFSL menar vidare att

hetslagstiftningen är väl lämpad att hantera brännande av religiösa skrifter, genom att lagens rekvisit uttryckligen förbjuder hot mot och uttryckande av missaktning för en folkgrupp. Att bränna en religiös skrift offentligt utgör, menar RFSL, ett tydligt uttryck av missaktning, och även ett hot, mot den folkgrupp som bekänner sig till den tro som den religiösa skriften i fråga omfattar. I betänkandet formuleras denna bedömning också (på sid. 149) som så att missaktning kan avse “förakt, hånfull överlägsenhet, kränkande nedvärdering och liknande”. På sid. 147 konstaterar betänkandet vidare att straffbudet inte bara omfattar “muntliga eller skriftliga framställningar utan även till exempel gester, tecken, bilder och symboler”. Uttryck för missaktning kan således vara exempelvis nazistiska symboler eller slagord, eller, menar RFSL, att offentligt bränna en religiös skrift.

Peter Sidlund Ponkala
Tf förbundsordförande

Fredrik Engström
Förbundsstyrelseledamot

Lars Jonsson
Sakkunnig redaktör